

Araştırma Makalesi

Dünyanın farklı bölgelerinde terörizm: ETA, IRA ve PKK terör örgütlerinin karşılaştırılması

Mehmet Özer ^{1,*}

¹ Doktora Öğrencisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

* İletişim: dycmozer@gmail.com

Gönderim: 22.05.2022; Kabul: 30.06.2022. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.31>

Öz: Terör, geçmişten günümüze dünyanın neredeyse tüm bölgelerinde ortaya çıkmış, ülkeleri ve toplumları uzun yıllar içerdiği şiddet hareketlerine maruz bırakmıştır. Her terör örgütünün farklı dinamikleri bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı; İspanya, İngiltere ve Türkiye Cumhuriyeti'nin uzun yıllar boyunca mücadele ettiği ETA, IRA ve PKK terör örgütlerinin bölgesel terör hareketleri olarak ortaya çıkma ve dağılma süreçleri ile eylem yöntemleri bakımından karşılaştırılmasıdır. Bu amaçla, çalışmanın ilk bölümünde söz konusu örgütlerin ortaya çıkış süreçleri, ikinci bölümünde eylem yöntemleri, üçüncü bölümünde ETA ve IRA terör örgütlerinin dağılma süreçleri ile PKK terör örgütü liderinin yakalanmasından sonraki durumu açıklanmış ve sonuç bölümünde ise bu üç kriter kapsamında örgütler karşılaştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: terörle mücadele, güvenlik çalışmaları, terör, PKK, ETA, IRA

Terrorism in different parts of the world: Comparison of terrorist organizations ETA, IRA and PKK

Abstract: Terror has emerged in almost all regions of the world from the past to the present and has exposed countries and societies to violent acts for many years. Each terrorist organization has different dynamics. The aim of this study is to compare the ETA, IRA and PKK terrorist organizations, which Spain, England and the Republic of Turkey have fought for many years, in terms of their emergence and disintegration processes as regional terrorist movements and their methods of action. For this purpose, the emergence processes of these

organizations in the first part of the study, the methods of action in the second part, the dissolution processes of the terrorist organizations ETA and IRA in the third part and the situation after the capture of the leader of the PKK terrorist organization were explained, and in the conclusion part, the organizations were compared within the scope of these three criteria.

Keywords: counter-terrorism, security studies, terror, PKK, ETA, IRA

Giriş

Terör ortaya çıktığı topraklarda, her zaman en büyük sorunlardan biri olarak kabul görmüştür. Terörü çözmeden diğer ekonomik ve sosyal problemlere çözüm bulunması oldukça zordur. Türkiye Cumhuriyeti yaklaşık 40 yıldır PKK terör örgütü ile mücadele etmekte ve bu sorunun ne zaman çözülebileceği tahmin edilememektedir. Türkiye'nin yaşadığı bu terör sorunu Avrupa'da da yaşanmış, İspanya ve İngiltere gibi gelişmiş ülkeler de uzun süre, terör ve yarattığı sorunlar ile meşgul olmuştur. Ülkeler bu terör sorunlarını bitirmek için çeşitli çözüm yolları geliştirmiştir. İngiltere ve İspanya bu sorunu çözebilme başarısı gösterirken, ülkemizde ise bu terör sorunu hâlen devam etmektedir.

Terörün tanımı ve unsurları

Toplumların hayatında bu kadar önemli bir yer edinen terör kelimesi ilk olarak 1789 yılında *Dictionnaire de l'Academie Francaise*'de kullanılmıştır (Özerkmen 2004, 249). Terör en genel anlamda büyük bir korku durumunu ifade etmektedir. Modern anlamda terör kelimesi korkutmak ve caydırmak anlamına gelen Latince "terrere" kelimesinden türetilmiştir (Wilkinson 1974, 9). Terör, bir yandan şiddet sonucunda oluşan korku ortamını, diğer yandan ise bu ortamı yaratan şiddet hareketlerini açıklamaktadır (Akça 2014, 17).

Ülkemizde ise terör kelimesi 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1'inci maddesinde aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır (Terörle Mücadele Kanunu 1991).

Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

Terörün; ideoloji, örgütlenme ve eylem/şiddet olmak üzere üç temel unsuru bulunmaktadır (Abubaker 2021, 42). İdeoloji, terörist örgütlerin dayanak ve hareket noktasını oluşturması nedeniyle vazgeçilemez bir unsurdur. İdeoloji terör olaylarının rehberidir, yapılacak eylemler örgütün kabul ettiği ideolojiye göre belirlenir (Kuyaksıl 2014, 84). Günümüzde terör örgütleri çoğunlukla; dini motifli, milliyetçi-etnik kaynaklı ve Marksist-Leninist ideolojileri temel almakta ve mevcut siyasi sistemi değiştirmeyi hedeflemektedirler. Terör olaylarında ideoloji beyin ise, örgütlenme vücut gibidir, ikisi birbirini tamamlamaktadır (Abubaker 2021, 42-43). Örgüt kavramı, aynı ideolojiyi benimsemiş ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş insanların oluşturduğu bir yapıyı ifade etmektedir (Şen 2015, 27). Terör örgütünü meydana getiren unsurlar, ana ve destek unsuru olmak üzere ikiye ayrılabilir. Ana unsurlar; “kuvvetli ve çekirdek lider kadro”, “yeraltı örgütü” ve “vurucu-militan güç”tür. Destek unsurları ise iç ve dış destekten oluşmaktadır (Kuyaksıl 2014, 86). Bir terör örgütünün hayatta kalabilmesinin yegâne koşulu şiddet eylemlerinin varlığı ve devamlılığıdır. Şiddet eylemi içermeyen ideolojik ve örgütsel birliktelikler, terör örgütünden ziyade siyasi parti oluşumlarının bir özelliğidir (Abubaker 2021, 43).

Günümüzde, dünyanın hemen hemen her bölgesinde devletler, terör ile belli ölçüde karşılaşmaktadırlar. Terör, çoğunlukla ideolojik temelli olmakla birlikte bazen de sosyal, siyasal, dini ve etnik temelli olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle 20’nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyada yaygınlaşan etnik temelli terör olaylarının, diğer terör türlerine nazaran ortaya çıktığı ülkelerde, daha fazla şiddet içerdiği görülmektedir (Baharççek 2000, 12-17).

Çoğunlukla ülkenin tamamı yerine kendi bölgelerini etkilemeye çalışan etnik teröristler, devlet tarafından sunulan kimlik yerine farklı olduğunu düşündükleri etnik kimliklerini ön plana çıkarırlar. Etnik terör yeni bir olgu olmadığı gibi dünyanın belli bir bölgesine de mahsus değildir. Dünyanın neredeyse her yerinde etnik teröre rastlanılmaktadır. Sri Lanka’da Tamil, Filistin’de Irgun, Türkiye’de PKK, Kuzey İrlanda’da IRA ve İspanya’da ETA ve yine Ermeni terör örgütü ASALA bu gruplara örnek olarak gösterilebilir (Byman 1998, 149).

Bu çalışmada amaç, PKK, ETA ve IRA terör örgütlerini; ortaya çıkma ve dağılma süreçleri ile eylem yöntemleri bakımından birbirleriyle karşılaştırmaktır. Bu karşılaştırma neticesinde ülkemizdeki PKK terörünün sona erdirilmesine yönelik bir çözüm yolu bulunabileceği değerlendirilmektedir.

ETA (Euskadi Ta Askatasuna/Bask Vatanı ve Özgürlük)

Tarihi Bask Ülkesi İspanya’nın kuzeyinde yer alan 4 bölge (Alava, Bizkaia, Gipuzkoa ve Nafarroa) ve Fransa’nın güneyinde yer alan 3 bölge (Lapurdi, Behe

Nafarroa ve Zuberoa) olmak üzere toplam 7 bölgeden oluşmaktadır. Baskların, kendi kültürünü ve özünü koruyabilmiş bir millet olmasının en önemli nedenlerinden biri konuştukları dil olan “Euskara”dır. Bask etnik kökeni kadar Bask dili de, Bask milliyetçiliğinin gelişimde çok önemli bir rol oynamıştır (Özdemir 2012, 6-7).

Ayrıca, “Foral Sistem” de Baskların kendi dil ve kimliklerini korumalarındaki bir diğer nedendir. Hak ve ayrıcalıklar olarak ikiye ayrılan Fuero’lar, Basklar için “hak” niteliğindedir. Bask halkına ait olan haklar sayesinde Basklar, başta gümrük olmak üzere pek çok vergiden ve zorunlu askerlik uygulamasından da muaf tutulmuştur. Foral sistem, 1876 yılında İspanya Bask bölgesinde, Fransız devrimi ile Fransa Bask bölgesinde sona ermiştir. Sahip oldukları yer altı zenginlikleri nedeniyle sanayileşen ve sosyopolitik yönden değişim yaşayan Bask bölgesinde, Foral sisteme duyulan özlem ve yeni düzene oluşan tepki, Bask milli kimliğinin şekillenmesine zemin oluşturmuştur (Özdemir 2012, 8-16).

Sabino Arana, milli kimliğin oluşmasına yaptığı katkı ve 1895 yılında Bask Milliyetçi Partisi’ni (PNV) kurması nedeniyle tarihin en etkili Basklarından biri olarak kabul edilmektedir (Macko 2011, 8-9). PNV; Bask halkının Katolik Kilisesine olan bağlılığının devamını, Bask gelenekleri ile fueroslarının devam ettirilmesini ve dilinin korunmasını, Bask kırsal yaşamının desteklenerek Bask Bölgesine yapılan İspanyol göçünün durdurulmasını, 1876’da iptal edilen Bask Bölgesi özerkliğinin yeniden kurulmasını ve Bask halkında ayrı bir ulus olma bilincinin canlı tutulmasını amaçlamıştır (Özdemir 2012, 19).

General Franko’nun diktatörlük rejimi, Bask dilini yasaklamış, getirilen vergi yükümlükleri Bask bölgesinde rahatsızlık yaratmıştır. Basklar nedeniyle ülkeyi terk eden 150 bin kadar Bask’tan bir kısım öğrenci Fransa’nın Bask bölgesinde Harekete Geçmek (EKIN) adlı bir dergi ile örgütlenmeye başlamıştır. EKIN grubu, 1956’de PNV’nin gençlik kolu Bask Gençliği (EGI) ile birleşmiş ve Bask ülkesi için kurtuluşun silahlı mücadele ile olacağını düşünerek 31 Temmuz 1959 tarihinde ETA’yı kurmuşlardır (Şimşek 2010, 312-315).

ETA’nın ilk dönemlerinde üç farklı eğilim içinde olduğu görülmüştür. Bu üç eğilimden ilki, işçi sınıfından hareketle Marksist, ikincisi Bask gelenek ve kültürünü yaymayı savunan ve üçüncüsü ise ezilen Bask halkını özgürlüğüne kavuşturacak gerilla hareketleri ile bağımsızlığı amaçlayan bir eğilimden söz edilebilir. Marksist ideolojinin seçilmesinin nedeni, 19’uncu yüzyılın sonlarından itibaren bölgenin yoğun göç alması sonucu nüfusun yarıya yakınının işçilerden oluşması ve bu işçi sınıfının desteğinin alınmak istenmesidir. İlk eğilim zamanla yerini bağımsızlık düşüncesine bırakmış ve örgüt Marksist ideoloji ile ayrılıkçı milliyetçiliği birleştirmiştir. Katolik kilisesinin de desteği alınarak, Baskların

yoğun bir biçimde yaşadıkları bölgede Marksist prensiplere dayalı bağımsız bir Bask ülkesi kurulması amaçlanmıştır (Şimşek 2010, 313-314).

ETA kurulduğu günden ilk ciddi eylemini yapana kadar geçen sürede eylemlerini, grafiti yapma ve İspanyol bayrağı yakma şeklinde gerçekleştirmiştir (Göksu 2021, 106). ETA ilk ciddi eylemini ise 1968'de örgüt mensuplarının aracını durduran bir trafik polisini öldürerek yapmıştır (Şimşek 2010, 315).

ETA, planlı olmayan bu eylem ile toplum içinde destek bulmuş ve sempati kazanmıştır. İlk planlı eylemini ise, 02 Ağustos 1968 tarihinde, Franko rejiminin Bask bölgesindeki en üst rütbeli temsilcilerinden Guipuzcoa bölgesi siyasal-sosyal işler komiseri Meliton Manzaras'ı suikast düzenleyerek öldürerek yapmıştır. ETA'nın en çok ses getiren eylemi ise, 20 Aralık 1973 tarihinde, bombalı saldırı sonucu İspanya Başbakanı Amiral Luis Carrero Blanco'nun öldürülmesi olmuştur (Özdemir 2012, 47-50). Zaman zaman ilan edilen ateşkes süreçlerinde örgüt, tabanını kaybetmemek adına, ateşli milliyetçi gençlere şehirlerde "Kale Borroka" eylemleri adı verilen kitlesel şiddet eylemleri düzenletmiş, Molotof kokteyli atma, kamu mallarını kundaklama ve polisle çatışmaya kadar varan bu eylemler sayesinde örgüt etkinliğini sürdürmüştür (Erdil 2011, 140).

Olay sayısına göre ETA eylemlerini; bombalı eylem (1.206), suikast (475), silahlı saldırı (169) ve sabotaj (88) şeklinde gerçekleştirmiştir (Alptekin 2018, 143). ETA, gerçekleştirdiği eylemleri ile 800'den fazla insanın ölümüne neden olmuştur (Şekerbay 2009, 41). ETA'nın, 50 yıl süren terör eylemlerinde hayatını kaybedenlerin yarısına yakını (32'si politikacı) sivil insanlardır. ETA, eylemlerinde hedef olarak politikacıları seçerek gerek İspanya'yı gerekse de dünya kamuoyunu sarsacak etki yaratmıştır (Alptekin 2018, 72).

ETA, Franco döneminde gerçekleştirdiği tüm eylemlerinin sonucunda şiddetli bir karşılık görmüş ve bu durum ETA'nın daha da şiddetli eylemler gerçekleştirmesine yol açmıştır. Bir kısır döngüye dönüşen bu ortamda Franco'nun aldığı sert tedbirler ETA'nın etkisiz hâle getirilmesinde başarısız olmuştur. İspanya'nın ETA ile mücadelesinin ikinci aşaması, Franco'nun ölümünün ardından çıkarılan 1978 Anayasası ve 1979 Bask Özerklik Tüzüğü ile başlamıştır (Göksu 2021, 114). Bu gelişmeler üzerine, demokrasiye geçişle beraber elde edilen özerklik hakları Basklar tarafından memnuniyetle karşılanmış ve ETA'dan fikir bazında ayrılıklar yaşanmaya başlandığı bir sürece girilmiştir (Reinares 2011, 800).

ETA'nın muhalefetine rağmen Bask halkının kabul ettiği "Gernika Statüsü" ile Bask hükümetinin kendi çıkardığı vergilere ve tarihsel hak olarak tanınan foral yapıların gelirlerinden faydalanma hakkının yer alması PNV için bir başarı olurken ETA'nın istediğini alamadığı ve demokrasiye yenildiği bir sürecin sonu

olmuştur. İspanya, Fransa'da çok sayıda ETA üyesinin mülteci olarak yaşadığını ve Fransa'nın bu duruma müdahale etmediğini iddia ederek ETA üyelerinin tutuklanarak İspanya'ya teslim edilmesini talep etmiştir (Özdemir 2012, 52-56).

Tarihi Bask bölgesi topraklarının hem İspanya'da hem de Fransa'da olması ETA'ya avantaj sağlamıştır. Eylemlerini İspanya'da gerçekleştiren ETA, örgütsel yapısını Fransa'da muhafaza etmiştir. ETA'nın ortaya çıktığı dönemden itibaren örgütün merkezi konumunda olan Fransa'da, 1990'ların ortasına kadar örgüt liderleri varlıklarını sürdürmüşlerdir (Bayat 2020, 89). Fransa hükümeti, ETA üyelerini tutuklamayarak veya İspanya'ya iade etmeyerek, topraklarını teröristler için bir üs haline gelmesine imkân vermiştir (Göksu 2021, 112).

Fransa, İspanya'nın ETA ile mücadelesine uzun süre kayıtsız kalmış, İspanya ile 1984 yılında bir anlaşma imzalamasına rağmen aktif bir mücadele göstermemiştir. Fakat devletin eliyle kurulduğu iddia edilen Anti-terör Özgürlük Grupları (GAL) adlı karşı terör örgütünün, Fransa topraklarında eylemler yapmaya başlaması ve terörün kendi topraklarına sıçraması üzerine Fransa'nın, ETA'ya karşı aktif bir mücadele başlatmasına sebep olmuştur. Özellikle 1986-1992 yılları arasında yaptığı operasyonlar ile örgütün üst düzey liderlerinin yakalanmasını sağlamış ve 1994'ten sonra ise terör suçlularını yargulamaya başlamıştır (Demir 2010, 257-258). İspanya'nın, Fransa ile ilişkilerini özellikle Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde geliştirmesi ve örgüte yönelik ortak operasyonların yapılması örgütün gücünün zayıflamasında oldukça etkili olmuştur (Çapan 2015, 68).

12 Ocak 1988'de Bask bölgesinin önde gelen siyasi partileri, "Ajuria Enea Paketi"ni imzalayarak, terörle mücadele sorununa demokratik bir yaklaşımla çözüm bulunması amaçlanmıştır. Bu süreçte İspanya hükümeti ETA ile görüşmelere devam etmiş ancak görüşmelerden bir sonuç alınamamıştır. Bu dönemde ETA, eylemlerini Madrid ve Barselona'ya taşımış, tüm İspanya'yı korku ve tedirginlik içine sokarak hükümetin elini zayıflatmayı amaçlamıştır (Özdemir 2012, 58-61).

İspanya'da ETA ile yapılan müzakereler ve başlatılan demokrasi süreci ile ETA'nın terör eylemlerini azaltması beklenmiş ancak ETA terör eylemlerini daha da artırmıştır. ETA, hükümetin geçmişte olduğu gibi anti-demokratik uygulamaları devreye sokmasını beklemiş ancak, hükümet demokratikleşme sürecine sadık kalmış ve sivil halka zarar vermeden sadece ETA ile mücadelesine devam etmiştir. Gelişmeleri yakından takip eden Bask halkı ise ETA'ya olan desteğini azaltmış, örgüt meşruiyet sıkıntısı çekmeye başlamıştır (Çakaş 2020, 151).

İspanya, ETA ile mücadelede 2000'li yıllarda Fransa ve AB'den aldığı destekle teröre karşı uluslararası iş birliğine gitmiştir. Gerçekleştirilen bu ittifak

sonucu maddi ve lojistik açıdan darboğaza giren ve Avrupa ülkeleri tarafından terör örgütü olarak kabul edilen ETA, 2002 yılı ile birlikte başarılı eylem gerçekleştiremez duruma düşmüştür. 2003-2005 yılları arasında gerçekleştirebildiği eylemlerde sadece 1 polis memuru yaşamını yitirmiştir (Özdemir 2012, 64-66).

ETA ile İspanya hükümetlerinin yaptığı görüşmelere; İngiltere eski Başbakanı Tony Blair'ın, IRA'nın siyasi kanadı olarak görülen Sinn Fein partisi lideri Gerry Adams'ın, Norveç ve İsviçre hükümetleri ile İsviçre'de konuşlu Henri Dunant adlı enstitünün arabuluculuk yaptığı görülmüştür (Erdil 2011, 143-144).

Gerek Fransa gerekse İspanya'nın 2007-2009 yılları arasında düzenlediği operasyonlarda çok sayıda üst düzey yönetici yakalanmış, örgütün en aktif ve tehlikeli hücreleri ele geçirilmiştir. Bu nedenle ETA, 10 Eylül 2010'da tek taraflı ateşkes ilan etmek durumunda kalmıştır. Bask partilerinin ETA'nın kalıcı olarak silah bırakması gerektiği çağrısı üzerine ETA, 10 Ocak 2011'de kalıcı ateşkes durumuna geçtiğini açıklamış ve 20 Ekim 2011'de yayınladığı bir video ile artık silahlı mücadeleye son verdiklerini ve demokratik çözüm için İspanyol ve Fransız hükümetleri ile diyaloga hazır olduklarını açıklamıştır (Özdemir 2012, 66-67).

İngiltere'nin IRA terörünü çözmesinde hareketin siyasi kolu Sinn Fein, bir aktör olarak ortaya çıkıp inisiyatif almış ve terörün son bulmasını sağlamışken, ETA'nın siyasi kolu Batasuna Partisi örgütten bağımsız olarak inisiyatif gösterememiş ve örgütün gölgesinde kalmıştır. İspanya, sadece ETA'nın silahlı unsurlarına karşı değil siyasi koluna yönelik de mücadelesini sürdürmüştür. Bu süreçte örgütün siyasi kolu olarak işlev gören Batasuna partisinin sözcüsü, başkanı, medya yüzleri ve iletişim sorumlusu gibi parti yöneticileri tutuklanmıştır. 2001 yılında kapatılan Herri Batasuna gibi, 2003 yılında da İspanya Anayasa Mahkemesi tarafından Batasuna'nın faaliyetlerine son verilmiştir. İspanya, Fransa'nın da yardımıyla, ETA terör örgütünü lidersiz bırakarak, bu örgüt ile mücadelesinde başarıya ulaşmıştır. Ayrıca, ETA'nın Bask bölgesindeki kitlesel desteğini genişletmemeye özen göstererek, örgütün Bask topluluğundan militan devşirmesi, mali ve istihbarat desteği sağlamanın önüne geçilmeye çalışılmıştır. ETA'nın sonunu getiren asıl etken ise örgütün Bask bölgesinde desteğini yitirmesi, temsil ettiğini öne sürdüğü Basklar tarafından şiddet eylemlerinden ötürü kitleler halinde protesto edilmesi ve giderek marjinal bir örgüte dönüşmesi olmuştur (Alptekin 2018, 143-145). Örgütün küçülerek gittikçe marjinalleşmesinde, İspanyol hükümetlerinin, halka inerek sosyal ilişkiler yürütmesi ve örgütün dış desteğinin kesilmesi çok önemli bir rol

oynamıştır. En sonunda da halkın nefretini kazanan örgüt, çözümünü silah bırakmakta bulmuştur (Pehlivan 2022, 90).

IRA (Irish Republican Army/İrlanda Cumhuriyet Ordusu)

İngiltere; İrlanda'ya yerleştirilen Anglo-Normanların asimile olmasını önlemek adına evlilikten dile, kıyafetten saç kesimine kadar pek çok konuda İrlandalılara kısıtlamalar getirmiş ve bu kısıtlamalar İrlandalılarda bir tepkiye yol açmıştır. Protestan İngilizlerin, Katolik İrlandalılara getirdikleri din ve ibadet yasakları, oy kullanma, devlet dairelerine girememe gibi uygulamalar ve ayrıca İngilizlerin uyguladıkları toprak politikası, İrlandalılar ile İngilizler arasında pek çok isyana ve savaşa yol açmıştır. 1798'de Birleşik İrlandalıların başlattığı İrlanda İsyanı, Fransa'dan gerekli yardımın alınamaması sonucu başarısız olmuş ve 50.000'in üzerinde İrlandalı öldürülmüştür. Bu isyan adada İngiliz egemenliğini kaldıramamış ancak, İrlanda milliyetçileri için silahlı mücadeleye fikrinin oluşmasını sağlamıştır. Bu isyan sonucunda İrlanda Parlamentosu feshedilmiş, İrlanda Birleşik Krallığın bir parçası hâline getirilmiştir (Özdemir 2012, 23-33).

Tarihe "patates kıtlığı" olarak geçen ve 1845 yılında başlayan büyük kıtlık ile birlikte bu süreçte İngiltere'nin sömürgeci uygulamaları ve açlık nedeniyle kitlesel ölümler yaşanmış, halk kitleler hâlinde ABD, Avustralya ve Kanada'ya göç etmek zorunda kalmıştır. Genç İrlandalılar hareketinin içinden bir grup tarafından, 1848 yılında, New York ve Dublin'de İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (IRB) kurulmuştur. IRB'nin amacı adada İngiliz yönetimini yıkmak ve bağımsız İrlanda'yı kurmaktır. Kendilerine Fenian adını koyan ve ABD'de yaşayan göçmen İrlandalılar tarafından desteklenen bu hareket, İrlanda'nın bağımsızlığının ancak silahlı devrim ile elde edilebileceğini düşünmekte ve gücünü işçi sınıfını oluşturan Katoliklerden almaktadır (Özdemir 2012, 34-35).

IRB örgütü, 1870-1916 yılları arasında bombalama, suikast eylemleri düzenlemiş ve hedef olarak ise İrlanda Kraliyet Polis Teşkilatı'nı (RIC) seçmiştir. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte İrlandalılara özerklik sözü veren İngiltere'nin içinde bulunduğu durum ve özerklik yasası İrlandalıların silahlanmasına imkân vermiştir. Bu silahlanma sayesinde IRB örgütü, 1916 yılının Paskalya Yortusu gününde Dublin'de ayaklanmıştır (Özeren ve Demirci 2010, 241-242).

İrlanda'nın bağımsızlığını amaçlayan Sinn Fein, kurulduğu ilk yıllarda İrlanda toplumundan büyük destek görmüştür. 1916'da bastırılan isyan sonucunda isyancıların idam edilmesine tepki olarak 1918 seçimlerinde Sinn Fein %46,9 oranında oy almıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda ihtiyaç duyduğu askerleri karşılamak amacıyla İngiltere'de uygulanan zorunlu askerlik hizmeti uygulaması İrlanda'da da yapılmak istenince kitlesel gösteriler yapılmış ve İrlandalı Sinn Fein üyesi milletvekilleri tarafından "Dail Eireann" adı verilen

İrlanda Parlamentosu kurulmuştur. Bu parlamentonun ilk toplantısında, İrlanda Bağımsızlık Bildirgesi kabul edilerek, İrlanda'nın İngiltere'den bağımsız bir devlet olarak tanınması istenmiş ve İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) adıyla bir ordu kurulmuştur (Özdemir 2012, 36-37).

Kurulduktan sonra eylemlerine başlayan ancak yapılan anlaşmalarla etkisini zamanla kaybeden IRA, 1960'lı yılların sonuna doğru ayrılıkçı hareketlerin yeniden alevlenmesi ile yeniden gündeme gelmiştir (İşeri 2008, 16). IRA, hâlihazırda var olan bir çatışma alanı içerisinde doğmuştur ancak, ortaya çıktıktan sonra çatışmaların daha da büyümesine sebep olmuştur. İrlanda adasında sorunlar IRA'nın ortaya çıkmasından daha önce, İngilizlerin adaya yerleşmesi ile başlamıştır. Kendine has, kültürü ve gelenekleri olan İrlandalıların, İngiliz yönetimi altına sokulmak istenmesi çatışmaları başlatan faktör olmuştur (Erdoğan 2018, 135). Eylemlerini, 1919 yılında İngiliz askeri noktalarına yaptığı saldırılar ile başlatan IRA'nın başlıca hedefi İrlanda Kraliyet Polisi (RIC) mensuplarıdır (Özdemir 2012, 37).

Başlangıçta, eylemlerini taş ve Molotof kokteyli atmak şeklinde gerçekleştiren ve Ağustos 1969'da örgütün elindeki silah sayısı sadece 10 olan IRA, silahların yaygınlaşması ve örgüt mensuplarının artması ile eylem repertuarını genişletmiş ve sonunda patlayıcı uzmanlığına erişen örgüt mensuplarına sahip olmuştur (Jackson 2005, 97).

Silahlı mücadele için gereken silah ve mühimmatı almak için gerekli para ABD'de yaşayan İrlandalı zenginlerden karşılanmıştır. Önce kendi soydaşlarından yardım alan örgüt, sonraları FKÖ, El Fetih ve ETA örgütleri ile de ilişkilere girmiş ve silah alışverişi yapılmıştır. 1971 yılı sonunda gerçekleştirdiği eylemler sonucunda 146 asker ve 56 polisi öldüren IRA eylemlerini akşam karanlığında ve uzun namlulu silahlarla genelde tek atış ve infaz şeklinde gerçekleştirmiştir. 1980'li yıllarda Başbakan Thatcher'in bulunduğu hotele havan saldırısı düzenlenmiş, mayınlı saldırılar ile askerlere eylemler yapılmıştır. IRA, 1990'lı yıllarda eylemlerini Londra'ya taşımış, kabine toplantısının yapıldığı Başbakanlık konutuna havan saldırısı düzenlemiş, 1993 yılında da Londra'da düzenlediği bombalı eylemler ile birçok insanın ölümüne sebep olmuştur (Özdemir 2012, 73-86).

Kuzey İrlanda Polis Teşkilatı verilerine göre, 1969-2000 yılları arasında IRA'nın en çok uyguladığı üç eylem yöntemi; ateşli silahlarla yapılan eylemler (35.798), silahlı soygun (21.049) ve bombalı eylemler (15.351) şeklinde sıralanmıştır. IRA her ne kadar köprü havaya uçurma, polis ve askeri karakollara havan saldırısı düzenleme gibi eylemlerde bulunmuşsa da örgütün temel eylem yöntemleri suikast ve meskûn mahallerde el yapımı patlayıcılarla bombalı saldırılar düzenlemektir (Alptekin 2018, 139).

IRA tarafından gerçekleştirilen eylemler nedeniyle 4.000'e yakın insanın hayatını kaybettiği değerlendirilmektedir (Şekerbay 2009, 48). Ölümlerin büyük kısmı Kuzey İrlanda'nın başkenti Belfast şehrinde, önemli bir kısmı Kuzey İrlanda'nın diğer şehirlerinde, geri kalan kısmı ise İngiltere, İrlanda Cumhuriyeti ve diğer Avrupa ülkelerinde yaşanmıştır. IRA'nın başlıca kurbanları; İngiltere ve İrlanda Cumhuriyeti sivil kamu görevlileri, güvenlik güçleri ve işbirlikçi damgası vurulan Kuzey İrlandalı sivillerdir (Alptekin 2018, 67).

İngiltere'nin IRA ile mücadele yöntemleri, örgütün yaşam dönemlerine göre değişkenlik göstermiştir. Doğu döneminde, İngiltere'nin uyguladığı sert politikalar örgütün büyümesine sebep olmuştur. Büyüme döneminde örgüt eylemlerini artırırken, İngiltere aldığı askerî ve yasal tedbirleri ağırlaştırmıştır. IRA değişim dönemine girdiğinde ise eylemlerin azalma eğilimine girmesi, sorunun çözülmesi yönündeki gayretlere ivme kazandırmıştır. Fakat bu dönemde İngiltere'nin siyasal ve sosyo-ekonomik tedbirleri yeterince almadığı görülmüştür. Örgüt etkisizleştirme dönemine girdiğinde ise İngiltere gereken tedbirleri almaya başlamış ve terör sorununa çözüm getirebilmiştir (Bayat 2020, 54-56).

1994 yılında sorunun çözümü için ABD Başkanı Bill Clinton, Sinn Fein'in genel başkanı Gerry Adams ile görüşmüş ve ateşkes ilan edilmesi için çaba gösterilmiştir. Adams, IRA Askerî Konseyi ile görüşerek 31 Ağustos 1994 tarihinde ateşkes ilan edilmesini sağlamıştır. 1995 yılında Bill Clinton, Kuzey İrlanda'yı ziyaret ederek barış mesajları vermiştir. Müzakerelerin istedikleri hızda gitmediğini öne süren IRA, Şubat 1996'da Londra'da bombalı saldırı gerçekleştirmiştir (Özdemir 2012, 86).

IRA ile müzakerelere başlanmasının önündeki en büyük engellerden biri olarak örgütün silah bırakmasını ön şart olarak sunan İngiltere hükümetinin bundan vazgeçmesi ve ateşkes ilanını müzakerelere başlamak için yeterli görmesi, müzakerelerin önünü açmıştır. İngiltere Hükümeti ödün verdiği bir karar alarak IRA'nın başlangıç aşamasında taleplerinden birini kabul etmiş, bunun karşısında da İngiltere ordusunun İrlanda'dan çekilmesi konusunun anlaşma sonuna bırakılması konusunda bir kazanım elde etmiştir (Utli 2015, 137).

Tony Blair'in, IRA'nın ateşkes ilan etmesi durumunda, Sinn Fein partisi ile görüşmelerin başlayacağını ilan etmesi üzerine IRA, 19 Temmuz 1997'de ateşkes ilan etmiştir. 10 Nisan 1998 tarihinde Londra, Dublin ve Demokratik Birlik Partisi dışındaki Kuzey İrlanda partilerinin katılımıyla Belfast Anlaşması (*Good Friday Agreement*) imzalanmıştır. Bu anlaşma kapsamında, Kuzey İrlanda'nın geleceği, Kuzey İrlandalılara bırakılmış ve Kuzey İrlandalılar, bölgedeki tüm kimliklerin hakları korunmak suretiyle, İrlanda ile birleşme hakkına da sahip olmuşlardır.

Anlaşma, 22 Mayıs 1998'de halkoyuna sunulmuş ve Kuzey İrlanda'da %71, İrlanda'da ise %94 oranında evet oyu olarak kabul edilmiştir (Özdemir 2012, 87-88).

Clinton 2000 yılında silahsızlanma sürecinin tıkanması üzerine bir kez daha Kuzey İrlanda ve İrlanda'yı ziyaret etmiştir. IRA ilk olarak 2001 yılında silah bırakmaya başladığını açıklamış, ikinci olarak 2002 yılında ve son olarak da 2003 yılında silah ve mühimmatlarını imha ettiklerini duyurmuştur. Normalleşme sürecinin bir parçası olarak bölgedeki polis teşkilatı kaldırılarak yerine Katoliklerinde nüfusları ağırlığıyla orantılı olarak görev alabildikleri Kuzey İrlanda Polis Teşkilatı kurulmuştur. IRA, 28 Temmuz 2005 tarihinde, bir video ile silahlı mücadeleye son verdiğini açıklamıştır. 31 Temmuz 2007 tarihinde ise normalleşme sürecinin son adımı olarak Britanya Ordusu'nun 1969 yılından itibaren Kuzey İrlanda polis güçleriyle birlikte yürüttüğü Bayrak Operasyonu'nun resmen bittiği duyurulmuş ve bu duyuru IRA ile savaşın bittiğinin ilanı olmuştur (Özdemir 2012, 88-91).

IRA terörünün sona ermesinde; askeri gücün sadece polise destek olmak için kullanılması, Ulster bölgesindeki asker sayısının azaltılması, IRA'dan koparak eylemlerine devam eden gruplara rağmen İngiltere hükümetin fikrini değiştirmeden sorunun çözümü için masada oturmaya devam etmesi ve İngiltere Hükümetinin sorunu çözme konusunda uluslararası kamuoyundan aldığı destek önemli faktörler olmuştur. İngiltere sorunu, uluslararası boyuta taşıyarak Avrupa Birliği ve ABD'yi mücadelenin tarafları haline getirmiş ve bu durum sorunun çözümüne katkı sağlamıştır (Çapan 2015, 56-57).

Yaklaşık 100 yıldır silahlı mücadele vermesine rağmen, istediği başarıyı yakalayamayan ve üs olarak seçtiği Kuzey İrlanda'da dahi toplumun çoğunluğunun desteğini arkasına alamayan IRA'yı, silah bırakmaya iten en büyük etken İngiltere'nin Thatcher dönemi ve öncesindeki sert tutumundan vazgeçmesi ve örgütle mücadelesinde haksız mağduriyetler yaratmayacak şekilde hedefler seçmesi olmuştur. Böylece IRA, eylemlerini meşrulaştırmakta zorlanmış, zamanla toplum ve diasporadaki desteğini yitirmiştir. 1987 yılında düzenlediği Enniskillen'deki bombalı saldırı ile toplumda büyük bir tepki ile karşılaşmış, örgütün siyasi kolu Sinn Fein'in lideri Gerry Adams tarafından bu eylem net bir dille eleştirilmiştir. IRA'nın siyasi kolu olarak ortaya çıkan Sinn Fein, kendi özgün iradesini tesis edebilmiş ve mücadelenin öncülüğünü IRA'dan devralmıştır. Sinn Fein böyle bir irade ve otoriteyle Britanya hükümetiyle barış görüşmelerini sürdürebilmiş ve IRA açısından bağlayıcı bir sonuca ulaştırabilmiştir. IRA terörüyle mücadelede başarı, hassas bir şekilde uygulanan güvenlik önlemleri ile örgütün uluslararası finans ve lojistik desteğinin çökertilmesi sayesinde elde edilmiştir (Alptekin 2018, 141, 142).

PKK (Partiya Karkeren Kürdistan/Kürdistan İşçi Partisi)

Kürtler; Irak, İran, Suriye ve Türkiye'nin kesiştiği bölgede yoğun olarak yaşamaktadırlar. Tarihte Türkler ve Kürtler yüzyıllar boyunca birlik ve beraberlik duygusu içinde yaşamışlar, İstiklal Savaşı'nda Türklerle birlikte savaşmışlardır. Ancak, bu durum Osmanlı İmparatorluğu dönemi dâhil olmak üzere zaman zaman ülkemizde ayrılık temelli isyanların çıkmasına engel olamamıştır.

İlk olarak 1806 yılında Babanzade Abdurrahman Paşa isyan etmiş, ardından 1843-1848 yılları arasında Bedirhan Bey isyanı (Doğan 2010, 15) çıkmış ve belki de Kürtler için en önemlisi olabilecek olan Şeyh Ubeydullah isyanı ise 1880'de gerçekleşmiştir. 1880 öncesi isyanlar daha çok sahip olunan gücün kaybedilmesi ve ekonomik temelli iken Şeyh Ubeydullah isyanı, Kürtlerin de diğer milletler gibi kendilerini yönetmeleri gerektiğini ifade eden milliyetçi temelli bir isyandır (Bozarslan 2008, 844).

Bu isyanlardan sonra kültürel milliyetçilik faaliyetleri yapılmıştır. Çıkarılan "Kürdistan" gazetesi ile Kürtlük fikri savunulmuştur. 1919'da "Kürdistan Teali Cemiyeti"nin yayın organı olarak kabul edilen *Jin* dergisi ile Kürt milliyetçiliğinin en önemli hedefi, milli tarih yaratmak olarak belirlenmiştir. Ahmed-i Hani'nin 1692'de kaleme aldığı *Mem-u-Zin*'in 1919 yılında basılması ise Kürt milliyetçiliğine önemli bir meşruiyet kazandırmıştır. Kürt milliyetçiliği Cumhuriyet'in ilanından sonra radikalleşmiştir. Kürt muhalefeti, 1925 Şeyh Said, 1927-1930 Ağrı ve 1936-1938 Dersim isyanları ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne karşı tepkilerini göstermiştir (Bozarslan 2008, 845-848).

1965'te kurulan Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi (TDKP), 1930'ların Xoybun'undan sonraki ilk Kürt teşkilatıdır. 1977 yılında TKDP ikiye bölünmüş ve ilk olarak, genellikle gençlerden oluşan militanlar tarafından, Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK) adı verilen ve silahlı mücadeleye geçmeyi hedefleyen yeni bir örgüt kurulmuştur. İkinci olarak ise Abdullah Öcalan etrafında 1974 yılında oluşan grup tarafından 1978'de Kürdistan İşçi Partisi (PKK) adı verilen bir örgüt kurulmuştur. PKK da kuruluşuyla birlikte silahlı mücadeleye başlama kararı almıştır. Her iki oluşum da birleşik ve bağımsız bir Kürdistan'ın ancak silahlı mücadele ile kurulabileceği fikri konusunda ortak görüşe sahiptir (Bozarslan 2008, 854-859).

PKK terör örgütü, kuruluşunu etkili bir eylem sonrasında bildiri yayınlamakla ilan etmeyi kararlaştırmıştır. Bu süre zarfındaki tüm faaliyetlerini gizli olarak yürütmüştür. Kendileriyle aynı dönemde kurulan diğer örgütler ise önce bir dergi veya gazete çıkarmış, ardından da sempatizan toplamaya çalışmışlardır (Özcan 1999, 42-43). PKK'nın amacı, Türkiye'nin güneydoğu bölgesini de içine alan "Bağımsız Birleşik Kürdistan Devleti"ni kurmaktır (Bila

2016, 27). Uluslararası sistem içinde kurduğu ilişkiler, PKK'nın örgütsel olarak devamlılığını sağlamıştır. PKK'nın lider kadrosu, 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinden önce Türkiye'yi terk ederek Suriye'ye geçiş yapmış ve yakalanmaktan kurtulmuştur (Demir 2008, 66-67).

Bu örgütler, ülkelerindeki siyasal azınlığı oluşturan bir etnik grubu temsil ettikleri iddiasında bulunmuş ve temsil iddiasında bulunduğu etnik grupların yaşadıkları ülke içindeki belirli bir coğrafi alanı, kendi siyasi sınırları olarak tahayyül etmişlerdir. IRA, Birleşik Krallık'ın bir parçası olan Kuzey İrlanda'yı ve buradaki Katolik İrlandalı nüfusu; ETA, İspanya'nın kuzeydoğusundaki Bask bölgesini ve burada yerleşik olan Bask halkını; PKK ise Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri ile bu bölgelerde yaşayan Kürtleri temsil ettiklerini savunmuşlardır (Alptekin 2018, 17).

PKK'nın seçtiği yöntem; stratejik savunma, stratejik denge ve stratejik saldırıdan oluşan üç aşamalı "uzun süreli halk savaşı"dır. İlk aşama ile devlet ile halkın bağlarını koparmak amaçlanmıştır. Halka terörle korku ve dehşet salarak halkın devletle bağlarının zayıflatılması planlanmıştır. Silahlı eylemler gerilla tarzında gerçekleştirilmiştir. 1984-1989 yılları arasında stratejik savunma aşaması, 1989-1991 yılları arasında stratejik denge aşaması ve 1991-1996 yıllarında ise stratejik saldırı aşaması uygulanmaya çalışılmıştır (Bila 2016, 29-30).

PKK'nın silahlı mücadeleyi başlattığı bölge, köylülüğün yoğun olduğu, devletin tüm coğrafyaya egemen olamadığı bir sosyal yapıya sahiptir. Devlet örgütlenmesinin zayıf olduğu bu bölgede bilgi akışının da az olacağı, halkın şiddete açık olacağı, uygulanacak şiddet hareketleri ile halkın devletle olan bağlarının kesilebileceği öngörülmüştür. Kırsal bölgede hâkimiyet sağlandıktan sonra devletin büyük yerleşim yerlerine hapsedileceği, devletin tüm gücünü ana ulaşım yollarının emniyetine ayıracağı ve kırsal bölgeyi terk ederek, bu bölgelerin tamamen örgüte kalacağı, örgütün gücü artarken devletin gücünün azalacağı planlanmıştır. Tüm kırsal bölgeler ele geçirildikten sonra ise şehirlerin kuşatılması ve eylemlerin niteliğinin değiştirilmesi, yerleşim merkezlerinde kısmi halk ayaklanmalarının başlatılması ve zamanla bu ayaklanmaların büyük çapta isyanlara dönüştürülmesi amaçlanmıştır (Özcan 1999, 74).

Bu amaçlar doğrultusunda PKK ilk eylemini 15 Ağustos 1984 yılında Şemdinli ve Eruh'ta bulunan askerî karakollara düzenlemiştir. PKK, bölgede devlet gibi askerlik uygulaması yaparak gençleri dağa götürmüş ve vergi toplayarak örgüte maddi kaynak sağlamıştır. 1986 yılında PKK, bebek, çocuk, kadın, yaşlı demeden vahşet derecesinde kanlı eylemler yapmış ancak, halktan aradığı desteği sağlayamamıştır. Devlet ile ikili bir iktidar görüntüsü yaratmak

için kitle gösterileri yapılmış, 1990'da Nusaybin, Cizre ve Silopi'de kitlesel gösteriler düzenlemiştir (Bila 2016, 30-34).

PKK için kitlesel gösteriler düzenlemenin en iyi yolu, öldürülen PKK'lı teröristlerin cenazelerinin aileleri tarafından devletten alınması ve bu cenaze törenlerine halkın geniş çaplı katılım sağlamasıdır. Bu sayede vatandaşların yas duygularının, hınca dönüştürülmesi, provokatörler vasıtasıyla devlet güçleri ile halkın karşı karşıya getirilmesi amaçlanmıştır. PKK bu amacına, 1990'da Nusaybin'de öldürülen Kamuran DüNDAR'ın cenaze töreninde ulaşmıştır. Cenaze için gerçekleştirilen yürüyüşte çatışma çıkmış, vatandaşlardan ve güvenlik güçlerinden yaralananlar olmuş, devlet durumu kontrol altına almak için sert tedbirler almış ve bu tarz gösteriler yakın yerleşim yerlerine de sıçramıştır. Bu protestolar, sivillerin pasif kalmayacaklarını göstermiş ve PKK'nun bağlantılarını genişleterek sivil milis eylemciler arasında daha güçlü ağlar kurmasına, daha iyi istihbarat almasına ve örgüte yeni katılımların gerçekleşmesine olanak vermiştir (Marcus 2017, 194-197).

1991'de Sosyal Demokrat Halkçı Parti ile Halkın Emek Partisi'nin yaptığı ittifak ile TBMM'de temsil edilir hâle gelen ve militan sayısı ile birlikte silahlı gücü ve kendine güveni artan PKK saldıran taraf, Türkiye Cumhuriyeti Devleti güvenlik güçleri daha çok savunmada kalan taraf olmuştur (Akbaş 2011, 58-59). 1990-1998 yılları arası, PKK'nın hem siyasallaşma hem de ayaklanma ve silahlı güç olarak sıkıştığında ateşkes ilan edip Batı'nın da baskısıyla Türkiye'yi görüşme masasına oturma yönünde hızla taktik değiştirdiği bir dönem olmuştur (Bila 2016, 36).

Örgütün 1993 yılında ilan ettiği ateşkes, Mart ayında silahsız 33 askerin seyahat ettiği esnada Bingöl'de şehit edilmesiyle sonlandırılmıştır. Güvenlik kuvvetlerinin uyguladığı sıkı tedbirler örgütün silahlı eylemlerinde tıkanıklığa yol açmıştır. Örgüt bu tıkanıklığı gidermek için 1994 yılından itibaren eylemlerini ülke geneline yayma kararı almış ve eylemlerini Akdeniz, Ege ve Karadeniz bölgelerine yaymıştır. Örgüt, fedai tarzı eylem yöntemi ile eylemlerini farklı bir boyuta taşımış, bu tarz eylemlerinin ilkinin 1996 yılında intihar saldırısı şeklinde gerçekleştirmiştir (Akbaş 2011, 59-61).

Öcalan'ın 1999'da yakalanmasıyla PKK yeni stratejiler üretmiş ve "serhildan" olarak adlandırılan sivil itaatsizlik eylemleri gündeme gelmeye başlamıştır. Kitlesel eylemleri hedefleyen serhildan stratejisi özellikle öldürülen PKK'lı teröristlerin cenazelerinde, kadınlar ve çocukların ön saflarda yer aldığı gösterilerle uygulanmaya çalışılmıştır. Provokasyonların da etkisiyle defin işlemleri kitlesel gösterilere dönüşmüştür. Bu eylemlerin temel amacı başta Avrupalılar olmak üzere bu konuyla ilgilenenleri, PKK'nın Kürt halkının

temsilcisi olduğu ve büyük bir kitlenin desteğini aldığına inandırmak ve Türkiye içinde sivil halk ile Devleti karşı karşıya getirmektir (Demir 2008, 79-81).

PKK terör örgütü, kurulduğu günden itibaren, genellikle vur – kaç taktiğine dayalı eylemler gerçekleştirmiştir (İşeri 2008, 85). Bu stratejinin öncelikli hedefi, kırsaldaki karakollar ile askeri devriyelere baskın ve pusu düzenleyerek kayıp verdirmektir (Alptekin 2018, 159). PKK kırsalda büyük gruplar hâlinde karakol/üs bölgesi baskınları, uzaktan komutalı El Yapımı Patlayıcı (EYP) düzenekleri ve mayınlı saldırılar, pusu, yol kesme, adam kaçırma ve keskin nişancı kullanma gibi eylemler düzenlerken, şehirlerde; bombalı araç/paket saldırıları, EYP düzenekli saldırılar, suikast tipi eylemler, intihar bombacıları ve keskin nişancılar kullanarak eylemlerinde çeşitli yöntemler kullanmıştır. Çözüm sürecinin verdiği rahatlık ve imkân sayesinde yaptığı yığınaklanma ve silahlanma faaliyetleri ile Güneydoğu Anadolu'nun belli bölgelerinde (Yüksekova, Cizre, Şırnak, İdil, Nusaybin, Sur vb.) hendek ve tünel savaşları ile eylemlerini farklı boyutlara taşımıştır.

PKK ilk eylemini yaptığı 1984 yılından itibaren kırsalda ve şehir merkezlerinde çok sayıda eylem yapmış, başta TSK personeli olmak üzere, polis, güvenlik korucuları ve aileleri ile bebek, kadın, yaşlı demeden ve ırk, mezhep fark etmeden on binlerce insanın hayatına kastetmiştir. PKK terör örgütü, 1984 ve 2020 yılları arasında asker, polis ve korucu gibi güvenlik görevlisi 8 bin 128 vatandaşımızın şehit olmasına, 24 bin 837'sinin yaralanmasına, 5 bin 700 sivilin ölümüne, 11 bin 347 sivilin de yaralanmasına sebep olmuştur. Güvenlik güçleri tarafından 2020 yılına kadar 43.000'den fazla PKK terör örgütü mensubu öldürülmüştür (Şener 2020).

Her üç örgütün eylem taktikleri göz önüne alındığında; örgütlerin eylem şiddet ve yoğunluklarındaki farklılığın eylem tipleri ve hedeflerine de yansıdığı görülmüştür. IRA'nın eylemlerinin %75'i, ETA'nın ise %82'si bombalama ve suikast tipinde, hedefi belli olan, genellikle cezalandırma ya da bir devlet yetkilisinin öldürülmesi şeklinde gerçekleşmiştir. PKK'nın eylemlerindeki yoğunluğun ise %48 ile silahlı saldırıda olduğu tespit edilmiştir (Demir 2010, 341).

Millî İstihbarat Başkanlığının yakın takibi ve Dışişleri Bakanlığının yürüttüğü diplomatik temaslar sonucunda, 15 Şubat 1999 tarihinde PKK lideri Abdullah Öcalan yakalanmış ve Türkiye'ye getirilmiştir (Pehlivan 2022, 84). Abdullah Öcalan, 13 Mayıs 1999 tarihinde avukatları vasıtasıyla, 01 Eylül 1999 tarihinden itibaren silahlı mücadeleye son verdiğini ve örgüt üyelerinin silahlarını bırakarak Türkiye sınırları dışına çekilmelerini istediğini açıklamıştır (Teğin 2019, 114). Ancak, örgüt Öcalan'ın bu çağrılarını uymayarak, strateji değişikliğine gitmiş ve silahlı mücadele yerine siyasi mücadelenin seçtiği

bildirilmiştir. Örgüt, 2002 yılında PKK yerine Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi olarak ismini değiştirmiş ve bu isim değişikliği ile Türkiye, Avrupa ve ABD’de kabul edilmiş terör örgütleri listesinden çıkmak ve siyasi mücadeleye geçtiğini vurgulamak istemiştir (Bila 2016, 41-42).

PKK, örgütün ismini birkaç kez değiştirmiş ve son olarak kendisini Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) olarak adlandırmıştır. 2003 yılında, Halk Savunma Güçlerini (HPG) kurmuş ve HPG Kürt halkının ordusu olarak ilan edilmiştir (Bila 2016, 43-45). PKK, Kongra-Gel ve KCK süreç ve yapılanmaları ile başlangıçtaki ideolojik söylem ve amaçlarını, barış ve demokrasi söylemleri ile gizlemeye çalışmıştır (Güçlüer 2011, 343).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti; 2007 yılından itibaren terörle mücadele konseptinde değişikliğe giderek, örgütün silah bırakmasını, dağdaki örgüt üyelerinin toplumla adaptasyonunu ve müzakerelerin başlamasını amaçlamıştır. Örgütle gerçekleştirilen ilk müzakere temasları, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Norveç gibi devletlerin hakemliği gözetiminde, *Democratic Progress Institute* gibi bazı düşünce kuruluşları ile Oslo’da sağlanmıştır. 2010-2011 yıllarında bu müzakerelerde yoğun bir trafik yaşanmıştır (Teğin 2019, 118).

Oslo görüşmelerinde örgüt; Öcalan’ın ve cezaevlerindeki siyasi tutukluların serbest bırakılmasını, özerk konfedere bir bölgede hâkimiyet sağlanmasını, dağdan inen örgüt üyelerine garanti verilerek toplumla uygun koşullarda uyum sağlanmasını, konfedere yapılanmada Birleşmiş Milletlere gözlemci statüsünün verilmesini talep etmiştir. Oslo görüşmelerinin devam ettiği süreçte Türk Silahlı Kuvvetlerinin operasyon yapmaması örgütün kırsal kesimde rahat bir şekilde dolaşmasına ve propaganda yapmasına imkân vermiştir. Şehir merkezlerinde de siyasi ve ideolojik propagandalarına devam eden örgüt üyeleri, özellikle gençler üzerinde yoğunlaşmış ve 2009-2011 yılları arasında örgüte katılım %50 oranında artmıştır. 2009-2011 yılları arasında devam eden müzakerelerde, hükümetin çözüm konusundaki gayretleri, örgüt tarafından suiistimal edilmiş, örgüt bu çatışmasızlık dönemini fırsata çevirerek hem kırsalda hem de şehirlerde yapılanarak güç kazanmıştır. Örgüt; bu dönemde, silahlarını bırakarak yurt dışına çekilmemiş, tam tersini yaparak, kadrolarına yeni militanlar kazandırarak gücünü artırmıştır. Örgüt tüm bu çalışmalarına ilave olarak, Mayıs 2011’de Kastamonu’da Başbakanlık konvoyuna saldırı düzenlemiş ve 14 Temmuz 2011 tarihinde, Diyarbakır/Silvan’da, bir karakola saldırarak 14 kahraman askerimizi şehit etmiştir. Bu gelişmeler üzerine Oslo’da gerçekleştirilen müzakereler sonlandırılmıştır. Terörü bitirme konusunda ısrarcı olan devlet yetkilileri, İmralı’da bulunan Abdullah Öcalan ile görüşmelere başlamıştır. Oslo’da gizli olarak yapılan müzakereler, İmralı’da açık bir şekilde yapılmıştır (Teğin 2019, 118-121).

Kurulduğu günden itibaren gençlerin örgüte katılması için yoğun çaba sarf eden PKK, birçok kez gençlik yapılanması kurmuş, bunların sonuncusunu ise 2013 yılında Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi (YDG-H) olarak kurmuştur. Hükümetin 2013 yılında ilan ettiği “Çözüm Süreci” olarak adlandırılan çatışmasızlık döneminde, YDG-H, kırsal alanda eylem yapılmaması nedeniyle doğabilecek boşluğu önlemek amacıyla, şehirlerde gençlik eylemleri yapmayı ve bölgeyi halk ayaklanmasına hazırlamayı amaçlamıştır. Birçok il ve ilçede gösteri yürüyüşleri yapılmış, Molotof kokteyli eylemler yapılmıştır (Bila 2016, 45-47).

İlan edilen çözüm sürecinin yasal güvence altına alınması, terörün yok edilmesi ve sosyal bütünleşmenin sağlanabilmesi için hazırlanan yasa tasarısı 2014 yılında TBMM’de kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir (Çoşar 2019, 53). Hükümet, çözüm süreci ile yaklaşık 40 yıldır devam eden çatışmaların sona ermesini hedeflemiştir. Ancak, örgüt, silah bırakma ve yurt dışına çıkma taahhütlerini yerine getirmemiş, kamu düzenini sarsacak eylem ve söylemlerden uzak kalma koşulunu da yerine getirmeyerek eylemlerine devam etmiş, gençlerin dağa çıkmasını teşvik etmiş, yol kesmiş, yollarda kontrol noktaları oluşturmuş, şehirlerde YDG-H oluşumları ile haraç kesmiş, halka baskı uygulamış, kamu güvenliğini sarsarak bu süreci bitirmek için her türlü yolu denemiştir (Teğin 2019, 128-129).

Kırsalda karakol baskınları yapmaya devam eden örgüt, şehir merkezinde evinde uyuyan polisler suikast düzenlemekten geri kalmamıştır (Bila 2016, 49). PKK terör örgütü, hukuka ve demokratik anayasal düzene aykırı bir şekilde Hakkâri (Merkez ve Yüksekova), Şırnak (Merkez ve Beytüşşebap), Diyarbakır (Sur ve Silvan), Mardin (Nusaybin), Ağrı (Doğubayazıt), Muş (Bulanık ve Varto), Van (Merkez, Tuşba, Başkale ve Erciş), Bitlis (Hizan), Siirt (Eruh), Adana (Seyhan), Batman (Bağlar) ve Tunceli (Merkez) olmak üzere 19 farklı yerde “sözde öz yönetimler” ilan etmiştir (İçişleri Bakanlığı 2017).

Bu ilandan sonra, çözüm süreci boyunca yaptığı silah ve mühimmat yığınaklarını kullanarak; Şırnak, Sur, Cizre, Silopi, İdil, Nusaybin ve Yüksekova’da hendek ve tünel/barikat savaşları adı verilen mücadelesine başlamıştır. YDG-H mensupları ile başlayan çatışmalara, sonraları deneyimli dağ kadroları da katılmış ve il/ilçelerde egemenlik kurulmaya çalışılmıştır. PKK, 2015 yılı sonunda YDG-H örgütünü lağvederek yerine Sivil Savunma Birliklerini (YPS) kurmuştur. Ancak, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünün seçkin personeli ile 11 ilçede yürütülen başarılı operasyonlar sonucunda örgüt büyük zayıf ve hedefine ulaşamamıştır (Bila 2016, 48-49).

Her ne kadar kendisi de bir parti olmasına rağmen PKK, ETA ve IRA terör örgütlerinin yaptığı gibi kendisiyle aynı görüşleri paylaşan siyasi partiler kurmuştur. Bu doğrultuda, PKK'nın yurtiçindeki siyasallaşma çalışmaları, 07 Haziran 1990 yılında Halkın Emek Partisi'nin (HEP) kurulmasıyla başlamıştır. Halkın Emeği Partisi (HEP), 07 Mayıs 1993 tarihinde Demokrasi Partisi (DEP), 11 Mayıs 1994 tarihinde Halkın Demokrasi Partisi (HADEP), 24 Ekim 1997 tarihinde Demokratik Halk Partisi (DEHAP), 09 Kasım 2005 tarihinde Demokratik Toplum Partisi (DTP) ve bu partinin 11 Aralık 2009 tarihinde Anayasa Mahkemesince kapatılmasından sonra da Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) kurulmuştur (Güçlüer 2011, 370). Kürt halkını temsil etmesi amacıyla kurulan siyasi partilerin, terör örgütü ile aralarına mesafe koymadıkları ve halkın değil, PKK terör örgütünün temsilcileri oldukları görülmüştür (Pehlivan 2022, 88). Kurulan bu partiler, bazı dönemler TBMM'de temsil edilse bile PKK'nın güdümünden çıkmamış, örgütün eylemlerini kınamamış ve şiddeti reddetmemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin terörle mücadele konusunda uyguladığı ve PKK üzerinde doğrudan etkili olan tedbirlerden biri Gönüllü veya Geçici Köy Koruculuğu sistemidir. Bu sistem, PKK'nın gerek devrimci teorisi gerekse de ideolojik mantığı ile örtüşmemiştir. Çünkü PKK, birçok defa devrim için şartların oluştuğunu belirtse de bölge halkının içinden çıkan korucular buna itibar etmemiş, aksine PKK ile mücadelede çok büyük katkıları olmuştur (Güçlüer 2011, 466).

Örgütün yurt içinden ve yurt dışından sivil toplum örgütleri vasıtasıyla yasal görünümlü faaliyetlerden ve bağışlardan gelir temin ettiği, yasadışı olarak ise uyuşturucu kaçakçılığı, vergilendirme, haraç toplama ve gasp aracılığıyla gelir elde ettiği tespit edilmiştir (Şimşek 2016, 180). 2005 yılı itibarıyla; çoğunluğu Almanya, Hollanda, Belçika ve Fransa'da olmak üzere Avrupa ülkelerinde, 400 kadar dernek ve kuruluşun örgüte lojistik, militan ve finans konularında destek sağladığı bilinmektedir (Güçlüer 2011, 356). PKK terör örgütünün faaliyetlerinin sona ermesinde örgütün mali ve lojistik desteğinin kesilmesi çok önemli bir faktör olmasına rağmen bu konuda ülkemizin diğer ülkelerden yeterince destek alamadığı görülmüştür.

Abdullah Öcalan'ın 1999 yılında yakalanması PKK terör örgütünün ortadan kaldırılması imkânı yaratmasına rağmen bu imkân iyi değerlendirilememiştir. Öcalan'ın örgüt üzerindeki etkisi dolaylı yoldan da olsa hâlen devam etmektedir. Örgüt hâlen hem kırsalda hem de şehirlerde eylemlerini gerçekleştirmektedir. Hükümet yetkilileri örgüt ile çoğunlukla gizli görüşmeler yapmış olsa da henüz örgütün silah bırakmasını sağlayacak görüşmeler gerçekleştirilmemiştir. 2013 yılında başlayan çözüm sürecinde örgüt silahlı teröristlerini yurt dışına çıkaracağını kabul etmesine rağmen göstermelik olarak hasta, yaralı ve yaşlı bir

grup teröristi yurt dışına çıkarmaktan başka bir tutum göstermemiştir. Devlet yetkililerinin örgütün tasfiyesine yönelik yaptığı her girişim, örgüt tarafından kazanılmış bir hak olarak görülmekte, bu hakları silahlı mücadele ile kazandıklarına olan inanç güçlenmekte ve silahlarını bırakmaları durumunda edinilmiş haklarını tamamen kaybedeceklerine inanmaktadır.

PKK terör örgütünden ayrılanlar ile yapılan bir araştırma sonucunda, örgüte katılanların %72'sinin, örgüte katılmadan önce, PKK uzantılı siyasi partilerin, PKK ve KCK'nın kentlerde düzenledikleri yürüyüşlere, organizasyonlara ve kitlesel eylemlere katıldıkları ortaya çıkmıştır. Örgüte katılmadan önce, bu tür eylemlere katılmayanların oranı ise %18 olarak tespit edilmiştir (Teğin 2019, 294). Bir terör örgütünü sona erdirmenin en önemli aşamalarından biri, halk desteğinin kesilerek örgüte yeni katılımların önlenmesidir. Çünkü hiçbir terör örgütü, eli silah tutan teröristin silahlı mücadele ile etkisiz hâle getirilmesi ile sona ermemektedir. Her teröristin ölümünün ardından örgüte yeni katılımlar gerçekleşmektedir. Örgüte katılımların azaltılması için alınabilecek tedbirlerden biri, örgüt tarafından düzenlenen etkinlik, yürüyüş ve organizasyonların yasaklanması, yasaklanmadığı takdirde ise bu organizasyonlara katılan gençlerin örgüte katılım sağlamasını önleyebilecek tedbirlerin alınmasıdır.

İspanya, İngiltere ve Türkiye'nin terör örgütleri ile mücadelesinde terörizmle mücadele yöntemleri açısından bazı ortak noktalar bulunmaktadır. Terör örgütlerinin eylemlerini artırdığında, ülkelerin de bu duruma güvenlik güçleri ile cevap verdikleri ve bu güçlerin kullanımını çıkardıkları yasalarla destekledikleri, eylemlerin azaldığı zamanlarda ise mücadelede siyasal, sosyal ve ekonomik tedbirlerin ön plana çıktığı tespit edilmiştir (Demir 2010, 351).

Sonuç

Terör, en büyük zararını ortaya çıktığı ülkeye verse de günümüzde önemli bir uluslararası sorun hâline gelmiştir. Çünkü, terör örgütleri, sadece kendi ülkesi ve halkına değil başta komşu ülkeler olmak üzere birçok ülkeye tesir edebilmektedir. Terörün en bariz özelliği ise şiddettir ve şiddet yolu ile halk arasında korku, endişe ve panik yaratılmak istenmektedir.

On dokuzuncu yüzyıldan itibaren ortaya çıkan devletlerin büyük çoğunluğu, sömürgeciliğin sona ermesi, dünya savaşları, imparatorlukların yıkılması, sınırların yeniden çizilmesi, birliklerin dağılması neticesinde bağımsızlıkların kazanılması ile kurulmuştur. Bu durum ise birçok devlete etnik temelli sorunlar yaratmıştır. Terörün bir çeşidi olan etnik terör ise etnik grupların, egemenliği altında yaşadığı ülkeden koparak bağımsızlık veya özerklik elde etme amacıyla ortaya çıkmaktadır.

Terörün nedeni ne olursa olsun, onunla mücadele etmek ve terörü sonlandırmak tüm devletlerin öncelikle çözmek isteyeceği konulardan biridir. Terörle mücadele yöntemleri ise, dönemsel olarak farklılık gösterebilmektedir. Yukarıda da açıklandığı üzere terör örgütlerinin eylemleri arttıkça, devletler tarafından alınan tedbirler de sertleşmekte, eylemler azaldıkça ve görüşme ortamı yaratıldıkça, tedbirler silahtan sosyal haklara doğru yönelmektedir. Terör örgütlerinin silahlarını bırakması oldukça zor bir aşamadır. Bu aşamaya gelebilmek uzun süre almakla birlikte, ülke içinde alınan tedbirlere ilave olarak, uluslararası ortamın desteği mutlaka alınmalı, terör örgütüne verilen desteğin kesilmesi sağlanmalıdır. Tüm bu uğraşlar içinde belki de en önemli husus ise terör örgütlerinin temsil ettiğini iddia ettiği halk tarafından desteklenemeyecek hâle getirilmesidir. Bu durum ise oldukça hassas uygulamalar içermektedir.

İrlanda adasında İngiliz egemenliğine son vermeyi ve adanın kuzeyi ile güneyinin birleşmesini amaçlayan IRA, 1969'lardan itibaren sürdürdüğü silahlı eylemlerine 2005 yılında son verdiğini açıklamıştır. ETA ise İspanya'nın kuzeyinde yer alan Bask bölgesinin bağımsızlığını amaçlamıştır. ETA'da yaklaşık 50 yıllık eylemsellik döneminden sonra 2006 yılında sürekli ateşkes ilan etmiş ve 2011 yılında silahlarını bırakmıştır. PKK ise 1978'de kurulmuş ve etkisini kaybetmiş olsa da hâlen faaliyetlerini sürdürmektedir. İncelenen bu üç örgüt içinde eylemlerini en şiddetli yapan PKK olmuştur. Bu durumun iki nedeninin olduğu değerlendirilmektedir. İlk olarak örgüt, halkın kendi başına "devrim"e yönelmeyeceği, onları yönlendirmenin ancak şiddet ile gerçekleşebileceği inancıyla sadece devlet görevlilerine değil, temsil ettiğini iddia ettiği sivil halka da saldırılar düzenlemiştir. İkinci olarak ise, diğer iki örgütün aksine güvenlik güçlerini imha etme amacıyla eylemler gerçekleştirmiştir. Örgütün bu yöntemi seçmesinin nedeni de, örgütün kır gerillası yöntemini daha çok tercih etmesi, bir bölgeyi ele geçirme, güvenlik güçlerini etkisiz hale getirerek yeni bir otorite teşkil etme ve bu sayede uluslararası hukukta taraf olabilme isteği olarak tespit edilmiştir. ETA ve IRA terör örgütleri ise daha çok şehir gerillası yöntemleri uygulayarak, şehirlerde ve bütün ülke genelinde eylemler gerçekleştirmiştir (Demir 2017, 357-359).

Örgütleri birbirinden ayıran özellikler arasında sivil halkın zarar görüp görmemesine yönelik hassasiyetleri dikkat çekmektedir. Örneğin, ETA'nın bazı eylemlerinden önce sivil kayıpları önlemek amacıyla eylemlerini duyurarak sivil halka zarar vermektan kaçındığı görülmüştür. IRA'nın da tıpkı ETA gibi bombalı eylemlerini polise önceden bildirdiği, eylemlerde hayatını kaybeden siviller için özür dilediği tespit edilmiştir. PKK terör örgütünün ise başta temsil ettiğini iddia ettiği sivil halk olmak üzere öğretmen, doktor gibi kamu görevlileri dâhil ülkenin

her bölgesinde gerçekleştirdiği eylemlerde kasıtlı olarak sivilleri hedef aldığı görülmüştür (Kalem 2011, 77-82).

Her ülke karşılaştığı terör sorunları ile farklı mücadele yöntemleri seçmektedir. Seçilen bu yöntemler ise terör örgütlerinin amaçlarına ve ideolojilerine göre değişmektedir. Terör örgütleri, yaptıkları silahlı eylemler neticesinde elde ettikleri kazanımları, silah bırakarak kaybedeceklerine inandıkları için, demokratik mücadele yöntemleri örgütler için en son tercih edilecek seçenek olmaktadır (Kan 2018, 84). Bu nedenle terörle mücadele, şiddete şiddetle karşılık vermenin ötesinde, bu örgütleri ortaya çıkaran asıl sorunların çözülmesine yönelik tedbirlerin alınmasını ve örgütlerin temsil ettiklerine inandıkları halkın örgüte verdiği desteğin kesilmesini içermelidir.

İspanya, İngiltere ve Türkiye Cumhuriyeti, bu terör örgütlerinin faaliyetlerini sonlandırmak amacıyla çok uzun yıllar süren mücadeleler vermiş ve İspanya ile İngiltere terör sorunlarını çözebilmiştir. PKK terör örgütü etkinliğini ve bünyesindeki silahlı militan gücünü büyük ölçüde kaybetse de varlığını hâlen sürdürmekle birlikte, terörle mücadeleye her yönden kararlılıkla devam edilmesi durumunda bu örgütün de yakın zamanda sona ereceği değerlendirilmektedir. Her üç örgüt ile ilgili yapılan karşılaştırmalar göz önünde bulundurulduğunda ulaşılan sonuçlar özet olarak aşağıda sunulmuştur.

Örgütlerin kuruluş amaçlarında bağımsızlık fikri hâkimdir. Her üç terör örgütü de ideoloji olarak başlangıçta Marksist-Leninist bir eğilim göstermiş olmakla beraber, müteakiben milliyetçi bir yaklaşım ile Marksizm'i birleştirmiştir.

- Örgütlerin kuruluş aşamasında işçi sınıfının desteğini almak amaçlanmıştır. ETA ve IRA'nın ortaya çıktığı toprakların dışarıdan oldukça fazla göç alması, bölgelerinin nüfus dağılımının ciddi değişikliğe uğraması onları bu desteği almaya sevk etmiş olmasına rağmen, PKK'nın ortaya çıktığı bölgede bu şekilde bir işçi göçü meydana gelmemiş, tersine o bölgeden dışarıya göç yaşanmıştır.
- Her üç terör örgütü de kuruluşlarından itibaren birçok kez dönüşüm geçirmiş, mali gücü, militan sayısı, silah ve patlayıcı imkânları doğrultusunda eylem taktik ve tekniklerini geliştirmiş, ülkelerine ve o topraklarda yaşayan insanlara baskı, acı ve korku dolu yıllar yaşatmıştır. Örgütler, eylemlerini öncelikle kendi bölgelerinde gerçekleştirmiş, müteakiben kendi bölgelerinin dışına çıkarak (ETA; Madrid, Barcelona ve Fransız Bask bölgelerinde eylemler düzenlemiş, IRA; Londra'da eylemler düzenlemiş, PKK ise eylemlerini tüm Türkiye'ye yaymıştır) soruna uluslararası bir boyut kazandırmaya çalışmıştır. Üç örgüt arasında eylemlerini yurt dışına çıkarmayan tek örgüt PKK'dır.

- ETA ve IRA örgütleri gerçekleştirdikleri eylemler bakımından birbirine benzemektedir. Bu iki örgüt daha çok şehirlerde eylemlerde bulunmuştur. İspanya ve İngiltere Başbakan'larına kastedecek düzeyde eylemler yapmışlar, özellikle ETA üst düzey birçok bürokrat, siyaset adamı ve askerî personelin ölümüne sebep olmuştur. PKK ise başlangıçta, kırsalda bulunan askerî karakollara ve köylere saldırılar düzenlemiş, gücünü ve yapılanmasını artırdıkça eylemlerini şehir merkezlerine taşımıştır.
- ETA ve IRA'nın eylemlerinde hayatlarını kaybeden insan sayısı PKK'nın sebep olduğu ölümler ile karşılaştırılabilecek sayıda değildir.
- ETA 1959-2011 yılları arasında, IRA 1969-2005 yılları arasında varlığını sürdürmüştür. PKK ise 1978 yılından itibaren eylemlerine devam etmektedir. Bu örgütlerin yaşam süresinin uzunluğu göz önüne alındığında, sebep oldukları yıkımın boyutlarının azımsanmayacak derecede olduğu görülecektir.
- ETA ve IRA kuruldukları andan itibaren irtibatlı oldukları siyasi partiler sayesinde silahlı mücadeleden vazgeçerek siyasi mücadeleyi tercih etmesine rağmen, PKK irtibatlı olduğu siyasi partileri göstermelik olarak kullanmış, uluslararası boyutta destek sağlamak için siyaseti araç olarak kullanmıştır.
- ETA ve IRA terör örgütlerinin silahlı mücadeleyi bırakıp siyasi mücadeleye yönelmesinde İspanya ve İngiltere dışındaki ülkelerin çok önemli katkıları olmuştur. Başta Fransa olmak üzere AB ülkeleri ve ABD'nin desteği ile bu terör sorunları çözülmüştür. PKK için ise böyle bir durum maalesef söz konusu olmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, PKK terör örgütü ile mücadelesinde yalnız bırakılmış, terörü sona erdirmenin aksine, sınır komşusu ülkeler başta olmak üzere birçok ülkenin dolaylı ya da dolaysız olarak örgütün varlığını sürdürmesinde destek sağladığı görülmüştür.

Kaynakça

- Abubaker, S.S. 2021. Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 5 (1): 35-58.
- Akbaş, M. 2011. "Ayrılmış Terör Örgütlerinin Siyasallaşma Faaliyetleri." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Akça, M. 2014. Terörizmin Kendine Özgü (Sui Generis) Niteliği: Kavramı Tanımlamada Metodoloji Sorunu. *İstanbul Barosu Dergisi*, 88 (1): 15-63.
- Alptekin, M. 2018. *Etnik Terör ve Terörle Mücadele Stratejileri, IRA, ETA, Tamil Kaplanları ve PKK*, İstanbul: SETA Kitapları.
- Baharçipek, A. 2000. Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1): 11-27.

- Bayat, S. 2020. "Ayrılkçı Etnik Çatışmalar: ETA ve IRA Analizi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Bila, F. 2016. *İdeolojik Kodlarıyla Kağıt Üstündeki PKK*, İstanbul: Doğan Kitap.
- Bozarslan, H. 2008. "Kürt Milliyetçiliği ve Kürt Hareketi (1898-2000)", Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Milliyetçilik içinde derleyen Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları, 841-870.
- Byman, D. 1998. The Logic of Ethnic Terrorism. *Studies in Conflict and Terrorism*, 21 (2): 149-169.
- Çakaş, C.Ö. 2020. İspanya'daki Bask Etnik Milliyetçiliğinin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (20): 118-155.
- Çapan, T. 2015. "Karşılaştırmalı Terörle Mücadele Stratejileri: İspanya'nın ETA, İngiltere'nin IRA Sorunu", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi.
- Çoşar, G. 2019. "PKK Terör Örgütü'nün Kuruluşu, Faaliyetleri ve Türkiye'nin Mücadele Politikaları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Demir, C.K. 2008. Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK. *Uluslararası İlişkiler*, 5 (19): 57-88.
- Demir, C.K. 2010. "Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Avrupa'da Etnik Ayrılkçı Terörizmin Analizi; PIRA, ETA, PKK", Doktora Tezi, Kara Harp Okulu.
- Demir, C.K. 2017. *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrılkçı Terörizm: PIRA, ETA, PKK*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Doğan, C. 2010. Bedirhan Bey İsyanı Tanzimat'ın Diyarbakır ve Çevresinde Uygulanmasına Karşı Bir Tepki Hareketi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (12): 15-34.
- Erdil, N. 2011. "Tehdit Algılamalarında Terörün Küresel Boyutu: ETA Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi.
- Erdoğan, Ç. 2018. "Avrupa'da Etnik Terörle Mücadele Yöntemleri: ETA ve IRA Örnekleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi.
- Göksu, E. 2021. "Ayrılkçı Terörizmin İdeolojik Kökeni: ETA Üzerine İnceleme", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi.
- Güçlüer, D.E. 2011. "PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının Değişimi ve Kurumsal Girişimci Olarak Hedeflerinin Sosyolojik Analizi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- İşeri, R. 2008. "Türkiye'de Etnik Terör: ASALA ve PKK Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi.
- Jackson, B.A. 2005. "Provisional Irish Republican Army", *Aptitude for Destruction-Volume2, Case Studies of Organizational Learning in Five Terrorist Groups* içinde derleyen Brian A. Jackson vd., California: Rand Corporation, 93-140.
- Kalem, A. 2011. "PKK Terör Örgütünün ETA ve IRA Terör Örgütleri İle Karşılaştırılması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi.

- Kan, İ.H. 2018. "Terörle Mücadelede Güvenlikçi Yaklaşımlar; PKK ve IRA Terör Örgütleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Kuyaksil, A. 2014. Terör Örgütlerinin İdeoloji Unsuru Olarak Kullandığı Bazı Dini Kavramlar. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*. (1): 79-114.
- Macko, K. 2011. The Effect of Franco in the Basque Nation, *Pell Scholars and Senior Theses*, 68 (1): 2-38.
- Marcus, A. 2017. *Kan ve İnanç PKK ve Kürt Hareketi*, çev. Ayten Alkan, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özcan, N.A. 1999. *PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Özdemir, Ö.B. 2012. "Avrupa'da Milliyetçi Ayrılıkçı Hareketler: IRA ve ETA Örnekleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Özeren, S. ve Demirci, S. 2010. "İngiltere'nin Ayrılıkçı IRA ve Dine Karşı Terörle Mücadele Politikası", *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele içinde derleyen İhsan Bal ve Süleyman Özeren*, Ankara: USAK Yayınları, 237-304.
- Özerkmen, N. 2004. Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 44 (2): 247-265.
- Pehlivan, U.B. 2022. "Etnik Terör Örgütlerinin Karşılaştırmalı Analizi: PKK ve ETA Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi.
- Reinares, F. 2011. Exit From Terrorism: A Qualitative Empirical Study on Disengagement and Deradicalization Among Members of ETA, *Terrorism and Political Violence*, 23:5: 780-803.
- Şekerbay, H. 2009. "Kimlik Politikası, Milliyetçilik, Etnisite Bağlamında Avrupa'da Ayrılıkçı Hareketler ve Avrupa Birliği'ne Olan Etkileri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Şen, Y.F. 2015. Terörün Toplumlar Üzerindeki Sosyal-Ekonomik Etkilerine Bakış: PKK Terörü ve Ağır Gerçeği. *Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*. 1 (2): 17-70.
- Şener, N. 2020. *PKK'nın Kanlı Bilançosu*. 04 Eylül. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/nedim-sener/pkknin-kanli-bilancosu-41602798> (Erişildi: Mart 04, 2022).
- Şimşek, Y. 2010. "İspanya'nın Terörle Mücadelesinde ETA Örneği", *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele içinde derleyen İhsan Bal ve Süleyman Özeren*, Ankara: USAK Yayınları, 305-346.
- Şimşek, G. 2016. "Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Stratejileri ve Yöntemleri: PKK Örneği", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- T.C. İçişleri Bakanlığı. 2017. *Uluslararası Af Örgütü'nün Raporuna İlişkin Basın Açıklaması*, <https://www.icisleri.gov.tr/uluslararasi-af-orgutunun-raporuna-iliskin-basin-aciklamasi> (Erişildi: Mart 08, 2022).
- Teğin, N. 2019. "PKK Terör Örgütünden Ayrılanlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi.

Terörle Mücadele Kanunu (3713 sayılı ve 12.04.1991 tarihli), Resmi Gazete Yayın tarihi: 12.04.1991.

Utlı, R. 2015. "İrlanda ile İngiltere Arasında Yürütülen IRA Terör Müzakereleri ve Kullanılan Metinlerin Söylem Analizi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Kara Harp Okulu.

Wilkinson, P. 1974. *Political Terrorism*, London: Red Globe Press.

© 2022. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).